

Käräjätuomarin menettely riita- ja rikosasioiden käsittelyssä

ASIAT

OKV/3465/31/2021

Rovaniemen hovioikeus on 20.12.2021 päivätyllä valvontailoituksellaan saattanut oikeuskanslerin tietoon, että Kainuun käräjäoikeuden käräjätuomari A:n lainkäyttötoiminnassa on kolmessa hänen käsittelemässään asiassa ilmennyt puutteita, epäselvyyksiä ja mahdollisia sellaisia laiminlyöntejä ja virheitä, jotka saattavat vaarantaa luottamusta käräjäoikeuden lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen.

Hovioikeuden mukaan rikosasia, jossa tuomio oli annettu 14.4.2021, oli käsitelty käräjäoikeuden pääkäsittelyssä kolmena eri päivänä, joista kaksi viimeistä istuntopäivää olivat kumpikin olleet noin kuukauden kuluttua edeltävästä istuntopäivästä. Hovioikeus on kertonut myös asiaan liittyneen todistelun vastaanottamisesta.

Hovioikeus on kertonut myös riita-asiasta, joka oli tullut käräjäoikeudessa vireille helmikuussa 2018 ja joka oli tuolloin jaettu A:n käsiteltäväksi. Asiassa oli hovioikeuden mukaan useita kertoja peruutettu suunniteltuja valmisteluistuntoja (tai valmisteluistuntoja ja pääkäsittelyjä). Lopulta valmisteluistunto ja pääkäsittely oli toimitettu huhtikuussa 2021. Käräjäoikeus oli antanut tuomion kesäkuussa 2021, joten asiaa käsiteltiin käräjäoikeudessa 3 vuotta 4 kuukautta. Hovioikeus on tuonut myös esille kyseisen asian pöytäkirjaan ja tuomion allekirjoittamiseen liittyviä seikkoja.

Hovioikeus on kertonut lisäksi toisesta A:n käsittelemästä riita-asiasta, jossa tämä oli antanut tuomion 13.8.2021. Hovioikeus on tuonut esille erityisesti asiaan sisältyvään todistajanpalkkiovaatimukseen liittyviä mahdollisia epäselvyyksiä.

OKV/1536/31/2022

Rovaniemen hovioikeus on 24.5.2022 päivätyllä valvontailmoituksellaan saattanut oikeuskanslerin tietoon, että Kainuun kärjäoikeus on 21.3.2022 ratkaissut yhden tuomarin kokoonpanossa törkeää huumausainerikosta koskevan asian ottamatta huomioon, että oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 6 §:n mukaan kärjäoikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja, jos mistään syytteessä tarkoitettua yksittäisestä rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen valitessa tehtynä ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin vankeutta enintään neljä vuotta. Rikoslain 50 luvun 2 §:n mukaan törkeästä huumausainerikoksesta säädetty enimmäisrangaistus on kuitenkin kymmenen vuotta. Hovioikeus on kertomansa mukaan selvittänyt, että kyse ei ole siitä, että asian ratkaisemiseen osallistuneet lautamiehet olisivat jääneet merkitsemättä tuomioon ja pöytäkirjaan.

Hovioikeuden mukaan asian ratkaissut A on 19.5.2022 tehnyt hovioikeudelle tuomiovirhekantelun, jossa hän on pyytänyt mainitun tuomion ja toisen samaan asiaan liittyvän tuomion poistamista.

OKV/1538/31/2022

Rovaniemen hovioikeus on 24.5.2022 päivätyllä valvontailmoituksellaan saattanut oikeuskanslerin tietoon, että Kainuun kärjäoikeus on 16.6.2020 tuominnut vastaajan kirjallisessa menettelyssä tämän syyksi luetusta törkeästä rattijuopumuksesta ynnä muista rikoksista yhteiseen yhden päivän ehdolliseen vankeusrangaistukseen ja määrännyt koeajan päättymään ennen kuin tuomio oli annettu. Hovioikeuden mukaan asiassa ei ole otettu huomioon rikoslain säännöksiä siitä, että määräaikaista vankeusrangaistusta tuomitaan vähintään 14 päivää ja että ehdollisen vankeuden koeaika on vähintään vuosi.

Asiakirjoista ilmenee, että kyseisen kärjäoikeuden tuomion on antanut kärjätuomari A.

OKV/76-78/31/2023

Rovaniemen hovioikeus on 11.1.2023 päivätyllä valvontailmoituksellaan saattanut oikeuskanslerin tietoon seikkoja kolmesta A:n käsittelemästä rikosasiasta.

Hovioikeus on tuonut ensinnäkin esille (asia dnro OKV/76/31/2023), että Kainuun kärjäoikeus on 11.11.2022 annetussa rikosasian tuomiossa ehdollisia vankeusrangaistuksia vastaajille tuomitessaan ottanut rangaistusta alentavana huomioon vastaajille tuomittuja aiempia ehdollisia vankeusrangaistuksia, vaikka rikoslain 7 luvun 6 §:n mukaan jos ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomittua syytetään hänen ennen tämän rangaistuksen tuomitsemista tekemästään

muusta rikoksesta, voidaan vain aikaisempi ehdoton vankeusrangaistus ottaa uutta rangaistusta määrättäessä kohtuuden mukaan huomioon rangaistusta alentavana seikkana. Käräjäoikeus on lisäksi tuomionsa perusteluissa todennut ottaneensa vapaudenmenetysajat huomioon rangaistuksen mittaamisessa, vaikkakin on sinänsä tuomiolauselman mukaan vähentänyt rangaistuksesta rikoslain 6 luvun 13 §:ssä tarkoitetulla tavalla vapaudenmenetystä vastaavan ajan.

Hovioikeus on tuonut myös esille (asia dnro OKV/78/31/2023), että käräjäoikeus on, samalla tavoin kuin edellä mainitussa asiassa, 1.2.2022 antamassaan rikosasian tuomiossa yhdelle vastaajalle ehdollista vankeusrangaistusta tuomitessaan ottanut rangaistusta alentavana huomioon vastaajalle tuomitun aiemman ehdollisen vankeusrangaistuksen.

Hovioikeus on tuonut lisäksi esille (asia dnro OKV/77/31/2023) eräästä muusta rikosasiasta, että vastaajia ei mahdollisesti ole kuultu käräjäoikeudessa, mutta tästä huolimatta käräjäoikeuden 14.11.2022 antamaan tuomioon on kirjattu vastaajien kertomaksi seikkoja, jotka eivät ilmene myöskään heidän käräjäoikeudessa vedotuista esitutkintakertomuksista. Käräjäoikeus ei näin ollen ole hovioikeuden mukaan ottanut huomioon oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 2 §:ssä tarkoitettua säännöstä, jonka mukaan tuomiossa saadaan ottaa huomioon vain se oikeudenkäyntiaineisto, joka on esitetty pääkäsittelyssä.

Käräjäoikeus on hovioikeuden mukaan lisäksi todennut viimeksi mainitussa tuomiossa erään vastaajan olleen vapautensa menettäneenä kolmen päivän ajan, mutta tästä huolimatta käräjäoikeus on vähentänyt vastaajalle tuomitusta yhdyskuntapalvelurangaistuksesta ainoastaan kaksi tuntia ottamatta huomioon rikoslain 6 luvun 13 §:ssä tarkoitettua säännöstä siitä, että jos määräaikaiseen vankeusrangaistukseen tuomitaan teosta, jonka johdosta rikoksen tehnyt on ollut vapautensa menettäneenä yhtäjaksoisesti vähintään yhden vuorokauden, tuomioistuimen on vähennettävä rangaistuksesta vapaudenmenetystä vastaava aika.

OKV/950/31/2023

Rovaniemen hovioikeus on 15.5.2023 päivätyllä valvontailmoituksellaan saattanut oikeuskanslerin tietoon, että Kainuun käräjäoikeus on 25.1.2023 ratkaissut yhden tuomarin kokoonpanossa ryöstöä koskeneen asian ottamatta huomioon edellä jo selostettua oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 6 §:n mukaista kokoonpanosäännöstä. Rikoslain 31 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan ryöstöstä säädetty enimmäisrangaistus on kuitenkin kuusi vuotta vankeutta. Käräjäoikeuden puheenjohtajana on toiminut A.

Käräjäoikeuden menettely on tullut hovioikeudessa ilmi syyttäjän haettua muutosta käräjäoikeuden asiassa antamaan tuomioon. Hovioikeus on kumonnut käräjäoikeuden tuomion ja palauttanut asian käräjäoikeuteen uudelleen käsiteltäväksi.

SELVITYS

Edellä luetelluissa asioissa on hankittu Kainuun käräjäoikeudesta A:n selvitykset 27.6.2022 ja 20.6.2023, käräjäoikeuden laamannin lausunnot 29.6.2022 ja 20.6.2023 sekä käräjäoikeuden lisäselvitys ja -lausunto 1.9.2023.

Rovaniemen hovioikeudesta ja Kainuun käräjäoikeudesta on lisäksi toimitettu oikeuskanslerin virastoon asiakokonaisuuteen liittyvää lisäaineistoa.

RATKAISU

1 OKV/3465/31/2021

1.1 Rikosasian pääkäsittelystä

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (ROL) 6 luvun 1 §:n mukaan ennen pääkäsittelyn aloittamista tuomioistuimen on selvitettävä, voidaanko asia ottaa lopullisesti käsiteltäväksi. Saman luvun 9 §:n mukaan asia on käsiteltävä pääkäsittelyssä yhtäjaksoisesti (1 momentti). Jos pääkäsittelyä ei voida toimittaa yhden päivän kuluessa, istunto saadaan keskeyttää. Istuntoa on jatkettava, mikäli mahdollista, perättäisinä päivinä. Jos tämä ei ole mahdollista, asiaa on käsiteltävä vähintään kahtena arkipäivänä viikossa, jollei käsittelyä luvun 10 §:n nojalla lykätä (2 momentti). Laajassa tai vaikeassa asiassa pääkäsittely voidaan keskeyttää enintään kolmeksi arkipäiväksi sen vuoksi, että asianosaiset voivat valmistautua luvun 7 §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitetun suullisen loppulausunnon esittämistä varten (3 momentti).

ROL 6 luvun 9 §:ää koskevien esitöiden mukaan pykälän sisältämän säännöksen tarkoituksena on turvata se, että pääkäsittely toimitetaan keskitetysti ja että asia käsitellään alusta loppuun, mikäli mahdollista, yhdessä tilaisuudessa. Pääkäsittelyn keskittäminen on välttämätöntä käsittelyn suullisuuden ja välittömyyden turvaamiseksi. Erityisesti todisteiden harkinnan kannalta on tärkeää, että todisteet esitetään keskitetysti ennen asian ratkaisemista. ([HE 82/1995 vp](#), s. 90)

Varsinkin silloin, kun asia on niin laaja, että pääkäsittelyn toimittaminen edellyttää asian käsittelemistä useampana päivänä, on esitöiden mukaan tärkeää, että asian käsittely on hyvin jäsenelty ja että toisiinsa liittyvät kysymykset käsitellään keskitetysti. Tämän vuoksi tuomioistuimen tulisi etukäteen suunnitella, mitä asian osia kussakin käsittelyssä on käsiteltävä. ([HE 82/1995 vp](#), s. 91)

ROL 6 luvun 10 § sisältää säännökset siitä, milloin rikosasian pääkäsittely saadaan lykätä. Pykälän esitöiden mukaan pääkäsittelyn lykkääminen eroaa pääkäsittelyn keskeyttämisestä siinä, että lykkäämiseen on aina jokin muu syy kuin se, ettei asiaa ole ehditty käsitellä yhdessä käsittelytilaisuudessa ([HE 82/1995 vp](#), s. 91).

Hovioikeuden valvontailmoituksen mukaan A oli käsitelty ilmoituksessa mainittua rikosasiaa pääkäsittelyssä kolmena eri päivänä, joista kaksi viimeistä istuntopäivää olivat kumpikin olleet noin kuukauden kuluttua edeltävästä istuntopäivästä. Hovioikeus on tuonut esille, että ensimmäiseen käsittelypäivään tammikuussa 2021 oli kutsuttu lähes 20 todistajaa, joita ei ollut ehditty kuulla lainkaan. Seuraavaan pääkäsittelypäivään helmikuussa 2021 oli ilmeisesti kutsuttu samat lähes 20 todistajaa, joista osa oli kuultu tuossa istunnossa ja osaa oli kuultu vasta kolmantena pääkäsittelypäivänä maaliskuussa 2021.

A:n selvityksen mukaan ensimmäisenä käsittelypäivänä oli käyty läpi kirjallisia todisteita, joita oli nimetty paljon. A oli todennut käsittelyn alussa, että kaikkea kirjallista todistelua ei ollut syytä lukea läpi vaan todistelusta tuli tehdä tarpeelliset nostot. Kirjallisten todisteiden yllättävän laajan läpikäymisen vuoksi ensimmäisenä käsittelypäivänä ei henkilötodisteluun ollut kuitenkaan ehditty. Toisena käsittelypäivänä henkilötodistelua oli ryhdytty vastaanottamaan ja A oli todennut vastaajan avustajalle, että laajan kirjallisen näytön vuoksi samoja asioita tulisi välttää henkilötodistelussa. Avustaja oli kuitenkin kuullut useaa todistajaa tietyistä seikoista lähes sillä tarkkuudella, jolla ne oli käyty läpi kirjallisen todistelun kohdalla. Näin ollen toinenkaan käsittelypäivä ei ollut riittänyt asian loppuun saattamiseksi.

A:n mukaan asiaa siis käsiteltiin kolmena eri päivänä, koska todistelun läpikäymiseen meni yllättävän pitkään. Hän oli kertomansa mukaan keskustellut asiasta vastaajan avustajan kanssa ennen pääkäsittelyä ja hänen käsityksensä oli, että todistelu olisi ollut joutuisampaa. Se, että asiaa ei käsitelty perättäisinä päivinä johtui käytännön realiteeteista. A:n mukaan toisen ja kolmannen käsittelypäivän ajankohdat sovittiin ottaen huomioon syyttäjän, vastaajien, asianomistajien ja avustajien aikataulut.

Rikosasian pääkäsittelyn toimittamista koskevissa säännöksissä lähtökohtana on, että pääkäsittely toimitetaan yhtäjaksoisesti yhden päivän kuluessa. Luonnollista kuitenkin on, että tietyt jutut edellyttävät pääkäsittelyä, joka kestää useita päiviä. Tuomioistuimen onkin etukäteen suunniteltava tulevan pääkäsittelyn kulku huolellisesti, jotta käsittelyn laajuus tulee riittävällä tavalla selvitettyä ja useampipäiväisen käsittelyn tarve tunnistettua. Tällaista useampipäiväistä pääkäsittelyä edellyttävät ennen kaikkea jutut, joissa on useita osallisia ja joissa on kuultava lukuisia henkilöitä.

Laissa suosituksena tällaisissa tapauksissa on, että pääkäsittelyistuntoa jatketaan perättäisinä päivinä. Jos mainittua jatkuvan käsittelyn sääntöä ei ole mahdollista noudattaa, pääkäsittely voidaan keskeyttää joksikin aikaa, kuitenkin niin, että asiaa on käsiteltävä vähintään kahtena arkipäivänä viikossa. Tätä lain edellyttämää käsittelyn yhtäjaksoisuutta A ei ole tapauksessa

kuitenkaan noudattanut määrätessään toisen ja kolmannen käsittelypäivän usean viikon päähän edellisestä käsittelypäivästä. Menettely on ollut omiaan vaarantamaan oikeudenkäyntimenettelyn välittömyyden toteutumista.

Korostan, että tapauksessa on ollut kyse kahdesti tehdystä pääkäsittelyn keskeyttämisestä, mikä todetaan myös tammi- ja helmikuussa 2021 pidettyjen pääkäsittelyistuntojen pöytäkirjoissa. Kyse ei siis ole ollut laissa säädetyistä pääkäsittelyn lykkäämisistä. Pääkäsittely on mahdollista lykätä vain poikkeustapauksissa, eikä tällaisesta poikkeustapauksesta ole asiassa edes väitetty olleen kyse.

Minulla ei lähtökohtaisesti ole perusteita kyseenalaistaa A:n selvityksessään esittämiä seikkoja siitä, miten pääkäsittely tapauksessa oli edennyt ja mitkä tekijät olivat vaikuttaneet sen eteneeseen. En kuitenkaan voi täysin yhtyä esimerkiksi A:n käsitykseen, että asia ei missään tapauksessa ollut laadultaan ja laajuudeltaan sellainen, että pääkäsittelylle olisi heti pitänyt varata kolmea päivää. Pääkäsittelyssä nimittäin kuultiin lähes 20 henkilöä ja kirjallisia todisteita esitettiin myös varsin laajasti. Kirjallisten todisteiden läpikäymiseen kuluikin A:n mukaan sittemmin koko ensimmäinen pääkäsittelypäivä. Pidän sinällään jossain määrin ymmärrettävänä muun ohella sitä, että pääkäsittelyn keskeyttäminen ei toteutunut laissa säädetyissä aikarajoissa, kun A oli kertomansa mukaan pyrkinyt huomiomaan kaikkien osapuolten aikataulutoiveet.

Selvää kuitenkin on, että tuomioistuimen on suunniteltava pääkäsittelyn kulku huolellisesti, jotta laissa säädetyt käsittelyn yhtäjaksoisuutta koskevat edellytykset täyttyvät. Lain esitöissä todetun mukaisesti tärkeää on, että asian käsittely on hyvin jäsennelly ja että toisiinsa liittyvät kysymykset käsitellään keskitetysti. Tuomioistuimen tulisi ratkaista asia, kun todistelu on vielä tuoreena sen muistissa, mikä nähdäkseni on omiaan lisäämään todistusharkinnan oikeellisuutta. Olennaista niin ikään on hovioikeuden esittämien tavoin, että pääkäsittelyn toimittaminen valmistellaan ja suunnitellaan huolellisesti, jotta se voidaan toteuttaa yhtäjaksoisesti, ja että esimerkiksi asianosaisille ja todistajille aiheutuu asiassa mahdollisimman vähän vaivaa ja kustannuksia.

Asiassa saadun selvityksen ja edellä esitettyjen yleisten näkökohtien perusteella voin yhtyä laamannin lausunnossaan toteamaan, että käsillä oleva rikosasia olisi pitänyt käräjäoikeudessa valmistella paremmin pääkäsittelyn onnistumiseksi yhtäjaksoisemmin ja paremmin suunnitellusti ottaen huomioon ainakin tarjotun todistelun laajuus. Näin menetellen asiassa olisi mitä ilmeisimmin myös vältetty pääkäsittelyn keskeyttäminen sen yhtäjaksoista käsittelyä koskevien säännösten vastaisesti ja vältetty todistajille asian käsittelytavasta aiheutunutta tarpeetonta vaivaa ja ajanhukkaa. Ottaen huomioon A:n menettelyllään esittämät syyt katson riittäväksi toimenpiteeksi saattaa hänen tietoonsa edellä esittämäni näkemykset rikosasian asianmukaisen valmistelun ja yhtäjaksoisen pääkäsittelyn tärkeydestä.

1.2 Riita-asian käsittelyaika ym.

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa.

Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 17 §:n 3 momentin mukaan asian valmistelu on saatettava loppuun viivytyksettä. Saman luvun 28 §:n mukaan, kun asian valmistelussa on selvitetty luvun 19 §:ssä tarkoitetut seikat tai kun sitä ei muusta syystä ole enää tarkoituksenmukaista jatkaa, tuomioistuimen on todettava valmistelu päättyneeksi ja siirrettävä asia pääkäsittelyyn.

Oikeudenkäymiskaaren 22 luvun 1 §:n mukaan käräjäoikeuden pöytäkirjan allekirjoittaa sen laatija. Oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 9 §:n 1 momentin mukaan tuomion allekirjoittaa puheenjohtaja.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on käsiteltävä ja ratkaistava asia joutuisasti.

Hovioikeuden valvontailmoituksen mukaan A:n käsiteltävänä ollut riita-asia tuli Kainuun käräjäoikeudessa vireille helmikuussa 2018 ja siinä annettiin tuomio kesäkuussa 2021, joten asiaa käsiteltiin käräjäoikeudessa 3 vuotta 4 kuukautta. Hovioikeuden mukaan suunniteltuja valmisteluistuntoja (tai valmisteluistuntoja ja pääkäsittelyjä) peruutettiin asiassa useita kertoja.

Riita-asian arkistopäiväkirjan mukaan ensimmäinen valmisteluistunto pidettiin marraskuussa 2019 sekä jatkettu valmisteluistunto ja pääkäsittely huhtikuussa 2021 (yhteensä 10 päivänä). Arkistopäiväkirjasta ilmenee, että valmistelu/pääkäsittelyistunto peruutettiin kaikkiaan viidesti. Nämä peruutetut istunnot oli suunniteltu pidettäväksi touko- ja lokakuussa 2019 sekä touko-, kesä- ja joulukuussa 2020.

A kertoo selvityksessään asian käsittelyn pitkittymiseen johtaneista syistä muun ohella seuraavaa. Kyseinen laaja ja asiallisesti haastava riita-asia jaettiin hänen käsiteltäväkseen heti sen jälkeen, kun hän aloitti käräjäoikeudessa määräaikaisena kärjätuomarina. Varsinkin alkuvaiheessa jutussa oli paljon muuttuvia osia ja osapuolet ilmoittivat useasti käyvänsä vielä sovintoneuvotteluja, joten valmisteluistuntoa ei järjestetty. Jokaiseen valmisteluistunnon peruuntumiseen oli puolestaan todellinen ja oikea syy. Käsittelyn yhteydessä A teki muun muassa päätöksen turvaamistoimesta, joka käsiteltiin myös hovioikeudessa. Hän kävi koko ajan myös sähköpostikeskustelua osapuolten avustajien kanssa.

Laamanni toteaa lausunnossaan, että riita-asia olisi sen laadusta ja laajuudesta riippumatta tullut kyetä käsittelemään joutuisammin A:n esiin tuomista seikoista huolimatta. Asiassa olisi laamannin mielestä tullut kiinnittää enemmän huomiota jutun ikääntymiseen ja sen syihin.

Pidän ymmärrettävänä A:n näkemystä, että mainittu riita-asia on, etenkin vasta-aloittaneelle kärjäjätuomarille, ollut asiallisesti haastava. Minulla ei myöskään ole perusteita kyseenalaistaa A:n esittämiä syitä suunniteltujen valmisteluistuntojen peruuttamiselle. A ei tosin ole esittänyt täysin kattavaa selvitystä peruuttamisten syistä eikä asian arkistopäiväkirjaan ole merkitty istunnon peruuttamisen syytä kuin kahdessa tilanteessa.

Siltä osin kuin istuntoja oli A:n mukaan peruutettu koronapandemiaan liittyneistä syistä, totean erikseen seuraavan. Tuomioistuinvirasto antoi maaliskuussa 2020 ohjeen ”Koronavirusepidemian vuoksi annettava ohje tuomioistuimille”, jonka mukaan kiireellisiä pakkokeinoasioita ja vangitun vastaajan rikosasioita lukuun ottamatta kaikki muut sellaiset asiat, jotka edellyttivät jonkun asianosaisen henkilökohtaista läsnäoloa ja joita ei voitu käsitellä etäyhteyksin, oli syytä peruuttaa ja käsittelyä lykätä. Vaikka ohjeistusta sittemmin muutettiin varsin pian pahimman epidemia-alkutilanteen hellitettyä, johti ohjeistuksen mukainen istuntojen peruuttaminen ja vallinneiden poikkeusolojen aiheuttamat vaikutukset muutoinkin kärjäjäoikeuksien työskentelyyn asioiden käsittelyn yleiseen ruuhkautumiseen kärjäjäoikeuksissa.

Ymmärrettävää näin ollen on, että A joutui peruuttamaan epidemia-alkutilanteen ajankohtaan ajoittuneet kaavailut istutokäsittelyt ja että riita-asian käsittely tästä syystä osaltaan pitkittyi siten, että seuraava valmistelu/pääkäsittely suunniteltiin pidettäväksi vasta joulukuussa 2020. Myös viimeksi mainittu istutokäsittely peruutettiin sittemmin ja valmistelu/pääkäsittely toteutui vasta huhtikuussa 2021.

Vaikka pidänkin tapauksessa ymmärrettävänä riita-asian käsittelyn pitkittymistä koronapandemian vuoksi, huomion arvoista on, että asia oli pandemian alkaessa keväällä 2020 ollut kärjäjäoikeudessa vireillä jo yli kaksi vuotta. Mitä pidempään asia on jo ollut vireillä, sitä joutuisammin asian käsittelyn olisi lähtökohtaisesti tullut edetä pandemian vaikutusten hellittäessä. Merkillä pantavaa myös on, että arkistopäiväkirjan mukaan osapuolelle annettua lausuman antamisen määräaikaa oli syyskuussa 2019 jatkettu kahdella viikolla, mutta tämän jälkeen arkistopäiväkirjasta ei istuntojen peruuttamisen lisäksi ilmene mitään nimenomaisia syitä asian käsittelyn pitkittymiselle.

Edellä esitetyn perusteella olen samaa mieltä laamannin kanssa siitä, että riita-asia olisi sen laadusta ja laajuudesta riippumatta tullut kyetä käsittelemään joutuisammin A:n esiin tuomista seikoista huolimatta, ja että asiassa olisi tullut kiinnittää enemmän huomiota jutun ikääntymi-

seen ja sen syihin. A on asian puheenjohtajana ollut vastuussa käsittelyn joutuisuudesta. Toimenpidettä arvioidessani olen kuitenkin ottanut huomioon A:n selvityksessään esittämät seikat etenkin asian laajuudesta ja asiallisesta haastavuudesta.

Katson riittäväksi toimenpiteeksi saattaa A:n tietoon näkemykseni, että hänen käsiteltävänään ollut riita-asia olisi sen laadusta ja laajuudesta riippumatta tullut kyetä käsittelemään tapahtunutta joutuisammin.

Hovioikeus on valvontailmoituksessaan lisäksi tuonut esille, että mainitun riita-asian pääkäsittelyn pöytäkirjan mukaan oikeuden kokoonpanoon oli kuulunut kolme kärjätuomaria, mutta pöytäkirjasta ei ilmennyt, kuka oli toiminut puheenjohtajana. Pöytäkirjan oli allekirjoittanut A, mutta kärjäoikeuden tuomion oli allekirjoittanut toinen kokoonpanoon kuulunut kärjätuomari. A oli allekirjoittanut vain asiassa jättämänsä eriävän mielipiteen.

A oli ilmoittamansa mukaan toiminut asiassa puheenjohtajana. Kärjäoikeus oli ollut ratkaisusta erimielinen. Ratkaisuksi oli tullut kokoonpanoon kuuluneen kahden muun kärjätuomarin näkemys, jota A ei selvityksensä mukaan ollut voinut allekirjoittaa, sillä se ei vastannut hänen näkemystään. Hänen käsityksensä mukaan tuomion lopussa ollut hänen eriävän mielipiteensä allekirjoitus oli ollut myös tuomion allekirjoitus.

Laamanni tuo esille, että A on vastannut pääkäsittelyn pöytäkirjan laatimisesta, joten tämä on allekirjoittanut sen. Laamannin käsityksen mukaan A:n olisi tullut allekirjoittaa myös tuomio, eikä vain eriävää mielipidettään, joten tässä oli menetelty virheellisesti.

Voin yhtyä laamannin esittämään. Lain mukaan tuomion allekirjoittaa puheenjohtaja, eikä eriävän mielipiteen allekirjoitusta voida pitää tuomion allekirjoituksena. A:n mukaan tuomion allekirjoittamisesta keskusteltiin kuitenkin kokoonpanon kanssa ja mielipidettä kysyttiin myös osastonjohtajalta. Asiaa kokonaisuutensa arvioiden kärjäoikeuden menettely tuomion allekirjoittamisessa ei anna aihetta enempiin laillisuusvalvonnallisiin toimenpiteisiin.

1.3 Todistajanpalkkiovaatimuksen käsittely riita-asiassa

Oikeusapulain 1 §:n 1 momentin mukaan oikeusapua annetaan valtion varoin henkilölle, joka tarvitsee asiantuntevaa apua oikeudellisessa asiassa ja joka taloudellisen asemansa vuoksi ei kykene itse suorittamaan sen hoitamisen vaatimia menoja. Lain 4 §:ssä säädetään oikeusapuun kuuluvista etuuksista. Pykälän 2 momentin mukaan valtion varoista suoritetaan oikeusapua saaneen asianosaisen nimeämälle todistajalle maksettavat korvaukset. Valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetun lain ja sitä koskevan valtioneuvoston asetuksen mu-

kaan todistajalle voidaan maksaa ainakin päiväraha, korvaus matkakuluista ja korvausta taloudellisesta menetyksestä. Tietyissä tilanteissa asianosainen voidaan velvoittaa maksamaan todistajalle lisäkorvauksia.

Hovioikeus on tuonut valvontailmoituksessaan esille A:n käsittelemään riita-asiaan sisältyneeseen todistajanpalkkiovaatimukseen liittyviä epäselvyyksiä. Käräjäoikeuden asiaa koskeneen pöytäkirjan mukaan asian kantajalle myönnettiin oikeusapua tietyn prosenttiosuuden omavastuulla. Kantaja nimesi kuultavaksi todistajan, joka esitti usean sadan euron todistajanpalkkiovaatimuksen. Pöytäkirjasta ei ilmennyt, miten vaadittu määrä muodostui. Pöytäkirjassa tai käräjäoikeuden tuomiossa ei myöskään lausuttu mitään todistelukorvauksen hyväksytystä määrästä tai sen maksamisesta. Pöytäkirjaan kyllä merkittiin, että vastaaja tai kantaja eivät olleet lausuneet kyseisestä vaatimuksesta. Kantaja valitti A:n asiassa antamasta tuomiosta hovioikeuteen todeten valituskirjelmässään muun ohella, että mainittu todistaja ei ollut saanut valtion varoista korvausta. Kantaja vaati hovioikeudessa korvauksen maksamista nimeämälleen todistajalle.

A toteaa selvityksessään, että hän unohti ratkaista kerrotun todistajanpalkkiota koskeneen vaatimuksen. Tämän enempää hän ei lausunut asiasta selvityksessään.

A:n selvityksen antamisen jälkeen hovioikeus antoi ratkaisunsa edellä mainittuun valitukseen. Hovioikeus jätti ratkaisustaan ilmenevin perustein todistajanpalkkion maksamista koskeneen vaatimuksen tutkimatta. Asiakirjoista ilmenee, että pian tämän jälkeen A muokkasi käräjäoikeuden pääkäsittelyn pöytäkirjaa merkiten siihen, että kerrottu todistajanpalkkio oli jäänyt maksamatta ja että se laitetaan maksuun vaadittuna. Kyseisten merkintöjen yläpuolelle hän lisäsi pöytäkirjaan tiedot siitä, että todistajanpalkkiovaatimus oli riidaton, että kantajalle oli myönnetty oikeusapua ja että todistajanpalkkio maksetaan valtion varoista.

Pyysin lisäselvitys- ja lausuntopyynnölläni käräjäoikeuden laamannia hankkimaan kerrotun pöytäkirjan muokkaamista koskevan menettelyn tutkimiseksi lisäselvityksen A:lta ja laamannia antamaan asiasta lausuntonsa. Laamanni antoi lausuntonsa, joka laamannin mukaan sisältää A:n antamat tiedot ja käsityksen asiasta.

Laamanni toteaa, että A ei ollut tehnyt käsillä olleen riita-asian käsittelyssä päätöstä todistajanpalkkiosta unohduksen vuoksi, kuten A aiemmin antamassaan selvityksessä on todennut. Hovioikeuden ratkaisun jälkeen A oli oma-aloitteisesti korjannut asian pöytäkirjaa lisäten siihen kaksi kappaletta, joiden mukaan todistajalle oli määrätty valtion varoista maksettavaksi vaatimuksen mukainen palkkio.

Laamanni toteaa saman kuin A, ettei palkkiopäätöstä olisi voinut tällä tavoin jälkikäteen enää tehdä eikä merkitä pöytäkirjaan. Laamannin mukaan todistelukustannuksen määrä ei myöskään

ollut valtion varoista maksettavia todistelukustannuksia koskevien säännösten mukainen eikä kustannuksia ollut eritelty näiden säännösten mukaisesti. Laamannin johtopäätöksenä on, että A on menetellyt asiassa virheellisesti. A:n tarkoituksena on ollut oikaista aiempi unohduksensa, mutta työpaineen alla hän on ajattelemttomuuttaan menetellyt edellä selostetusti.

Minulla ei ole perusteita arvioida A:n menettelyä toisin kuin laamanni ja A itse ovat edellä tehneet. A on siis ensiksikin menetellyt virheellisesti unohtaessaan alun perin lausua todistajan-palkkiovaatimuksesta. Hänen olisi vaatimusta käsitellessään myös tullut muun ohella selvittää, miten vaadittu todistajanpalkkion korvausmäärä oli muodostunut, jotta valtion varoista maksettavaan summaan olisi ollut mahdollista ottaa kantaa.

A on myös laamannin ja hänen itsensä toteamin tavoin menetellyt virheellisesti tehdessään palkkiopäätöksen ja muokattuaan pöytäkirjaa jälkikäteen. A:n menettely on ollut varsin moitittavaa. Tuomarin toiminta, jolla hän näin pyrkii virheellisiin menettelyin korjaamaan tuomitsemistoinnassa aiemmin tekemänsä virheen tai tapahtuneen laiminlyönnin, ei ole tuomarin vastuullisen tehtävän tai tuomitsemistoinnin nauttiman arvonannon mukaista. Vaikka menettely ei olisikaan vaarantanut kenenkään oikeudenkäynnin osapuolen oikeusturvaa, on se ollut omiaan varsin vakavasti vaarantamaan luottamusta tuomitsemistoinnin asianmukaisuuteen.

2 OKV/1536/31/2022 ja OKV/950/31/2023

Oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan käräjäoikeus on päätösvaltainen rikosasiassa, kun tuomioistuimessa on puheenjohtaja ja kaksi lautamiestä. Pykälän 2 momentin mukaan käräjäoikeus on päätösvaltainen rikosasiassa myös kolmen lainoppineen jäsenen kokoonpanossa, jos sitä asian laadun tai muun erityisen syyn vuoksi on pidettävä perusteltuna. Saman luvun 6 §:n mukaan käräjäoikeus on rikosasiassa päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja, jos mistään syytteessä tarkoitettusta yksittäisestä rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin vankeutta enintään neljä vuotta.

Rikoslain 31 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan ryöstöstä on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi. Saman lain 50 luvun 2 §:n mukaan törkeästä huumausainerikoksesta on tuomittava vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Hovioikeus on valvontailmoituksillaan saattanut oikeuskanslerin tietoon, että A oli yhden tuomarin kokoonpanossa antanut törkeää huumausainerikosta koskevan tuomion 21.3.2022 ja siihen liittyneen toisen tuomion 19.11.2021, sekä antanut ryöstöä koskevan tuomion 15.5.2022, ottamatta huomioon rikosasian kokoonpanon päätösvaltaisuutta koskevia säännöksiä.

Törkeää huumausainerikosta koskevassa asiassa A oli sittemmin tehnyt hovioikeudelle tuomiovirhekantelun, jossa hän oli pyytänyt antamansa tuomion ja toisen samassa asiakokonaisuudessa antamansa tuomion poistamista. Hovioikeus totesi tuomiovirhekantelua koskevassa ratkaisussaan, että asiassa oli tapahtunut vakava oikeudenkäyntivirhe, mutta hovioikeus ei kuitenkaan poistanut lainvoiman saaneita tuomioita, koska vastaajien etu ei sitä edellyttänyt. Hovioikeus toi esille, että vastaajat eivät olleet vaatineet tuomioiden poistamista, vaan katsoneet nimenomaan, että heidän etunsa mukaista oli jättää asia kärjäoikeuden ratkaisun varaan. Hovioikeuden mukaan tuomioiden poistaminen ja asian palauttaminen kärjäoikeuteen uudelleen käsiteltäväksi voisi johtaa vastaajien kannalta epäedulliseen tulokseen ottaen huomioon, että heille voitaisiin tuomita tuolloin kokonaan uusi rangaistus.

Ryöstöä koskevassa asiassa syyttäjä oli hakenut muutosta A:n antamaan tuomioon. Hovioikeus oli sittemmin kumonnut kärjäoikeuden tuomion ja palauttanut asian kärjäoikeuteen uudelleen käsiteltäväksi.

Selvää on, että A on selvityksissään myöntämin tavoin menetellyt virheellisesti käsitellessään ja ratkaistessaan edellä mainitut rikosasiat yhden tuomarin kokoonpanossa. Tuomioistuimen kokoonpanon päätösvaltaisuus on rikosasioissa ehdoton prosessinedellytys, joten tuomioistuimen tulee ottaa kokoonpanon laillisuus huomioon oma-aloitteisesti. Kysymyksessä on perustavaa laatua oleva menettelyvirhe, joka kohdistuu tuomiovallan ydinalueelle.

Tällainen virhe on siten periaatteellisesti vakava, vaikkakin virhe on jälkimmäisessä tapauksessa ollut korjattavissa hovioikeuden palautettua asian käsittelyn kärjäoikeuteen. Virhe on myös ollut omiaan aiheuttamaan lisäkustannuksia ja vaivaa sekä pidentänyt asian tuomioistuin-käsittelyyn kulunutta aikaa.

Ensimmäisessä tapauksessa tällaisia lisäkustannuksia ja viivästystä käsittelyaikaan ei sinällään ole aiheutunut. Huomion arvoista myös on, että A oli itse ryhtynyt toimenpiteisiin virheellisen menettelynsä korjaamiseksi tekemällä hovioikeudelle tuomiovirhekantelun. Nämä seikat eivät kuitenkaan poista hänen virheellisen menettelynsä periaatteellista vakavuutta myöskään kyseisessä ensimmäisessä tapauksessa.

3 OKV/1538/31/2022

Rikoslain 2 b luvun 3 §:n 1 momentin mukaan, kun vankeus tuomitaan ehdollisena, rangaistuksen täytäntöönpano lykkääntyy koeajaksi. Ehdollisen vankeuden koeaika on vähintään vuosi ja enintään kolme vuotta. Koeaika alkaa tuomion julistamisesta tai antamisesta. Saman lain 2 c luvun 2 §:n 2 momentin mukaan määräaikaista vankeusrangaistusta tuomitaan vähintään neljätoista päivää.

Hovioikeus on tuonut valvontailmoituksessaan esille, että A oli kesäkuussa 2020 tuominnut vastaajan kirjallisessa menettelyssä tämän syyksi luetusta törkeästä rattijuopumuksesta ja kulku-
neuvon kuljettamisesta oikeudetta yhteiseen yhden päivän ehdolliseen vankeusrangaistukseen ja oheissakkoon sekä määrännyt koeajan päättymään ajankohtana ennen tuomion antamista.

A:n mukaan tämä ei missään nimessä pidä paikkaansa, vaan kyseessä on jokin muu järjestelmästä tai kirjaamisesta johtuva virhe. A ei pysty muistamaan asian yksityiskohtia, mutta hän ei kertomansa mukaan koskaan tuomitsisi yhtä päivää vankeutta.

Käräjäoikeuden laamanni toteaa pitävänsä todennäköisimpänä sitä, että virheet laatuunsa nähden ovat valitettavasti johtuneet A:n huolimattomuudesta huomattavan työpaineen ja kiireen alaisena.

Voin yhtyä laamannin toteamaan. A ei ole esittänyt mitään perusteita sille, että hän ei olisi laatinut käsillä olevaa rikosasian tuomiota tai että hän ei olisi vastuussa sen antamisesta ja sisällöstä. Selvää on, että A vastaa antamansa tuomion lainmukaisuudesta. Selvityksen perusteella näyttää kaiken kaikkiaan siltä, että A:n virheellisessä menettelyssä on kyse hänen huolimattomuudestaan eikä hän ole asianmukaisesti tarkistanut tuomiolauselmaan merkittyä ehdollisen vankeusrangaistuksen pituutta ja koeajan alkamisajankohtaa.

Johtopäätökseni on, että A on menetellyt virheellisesti tuomitessaan vastaajan vankeusrangaistukseen, joka on ollut laissa säädettyä määräaikaisen vankeusrangaistuksen vähimmäispituutta lyhyempi. Tällaista virhettä on oikeuskanslerin ratkaisukäytännössä vakiintuneesti pidetty varsin vakavana virheenä. A on lisäksi määrännyt ehdollisen vankeusrangaistuksen koeajan päättymään virheellisesti jo ennen tuomion antamispäivää. Koeaika on näin ollen ollut laissa säädettyä vähimmäiskestoja lyhyempi ja jäänyt tosiasiallisesti tuomiossa kokonaan määräämättä. Vaikka virhe on luonteeltaan tekninen, on sen seuraus kuitenkin lähtökohtaisesti vakava ja omiaan vaarantamaan luottamusta tuomitsemistoiminnan asianmukaisuuteen olkoonkin, että ehdollista vankeutta määrättiin lainvastaisesti vain yksi päivä.

4 OKV/76/31/2023 ja OKV/78/31/2023

Rikoslain 6 luvun 13 §:n mukaan, jos määräaikainen vankeusrangaistus tuomitaan teosta, jonka johdosta rikoksen tehnyt on ollut vapautensa menettäneenä yhtäjaksoisesti vähintään yhden vuorokauden, tuomioistuimen on vähennettävä rangaistuksesta vapaudenmenetystä vastaava aika tai katsottava vapaudenmenetys rangaistuksen täydeksi suoritukseksi.

Rikoslain 7 luvun 6 §:n 1 momentin mukaan, jos ehdottomaan vankeusrangaistukseen tai yhdistelmä-rangaistukseen tuomittua syytetään hänen ennen tämän rangaistuksen tuomitsemista

tekemästään muusta rikoksesta, voidaan aikaisempi ehdoton vankeusrangaistus tai yhdistelmä-rangaistus ottaa uutta rangaistusta määrättäessä kohtuuden mukaan huomioon rangaistusta alentavana tai lieventävänä seikkana. Uudesta rikoksesta voidaan myös tuomita laissa sille säädettyä vähimmäisaikaa lyhyempään vankeusrangaistukseen tai katsoa aikaisempi rangaistus riittäväksi seuraamukseksi myös myöhemmin käsiteltäväksi tulleesta rikoksesta.

A on hovioikeuden valvontailmoituksesta ilmenevissä kahdessa rikosasiassa ottanut viimeksi mainitun momentin nojalla rangaistusta määrättäessä kohtuullistavana huomioon vastaajille aikaisemmin tuomitut ehdolliset vankeusrangaistukset, vaikka momentin mukaan rangaistusta alentavana voidaan huomioida ainoastaan aikaisemmin tuomittu ehdoton vankeusrangaistus tai yhdistelmä-rangaistus.

A on lisäksi toisessa näistä asioista tuomionsa perusteluissa todennut ottaneensa vapaudenmenetyksajat huomioon rangaistuksen mittaamisessa, vaikkakin on sinänsä tuomiolauselman mukaan vähentänyt rangaistuksesta rikoslain 6 luvun 13 §:ssä tarkoitettua vapaudenmenetystä vastaavan ajan. Selvää on, että kun mainitun säännöksen nojalla vastaajalle tuomittavasta rangaistuksesta asianmukaisesti vähennetään vapaudenmenetystä vastaava aika, ei vapaudenmenetyksaikaa voida ottaa huomioon rangaistuksen mittaamisessa.

A myöntää menettelleensä virheellisesti. Hän tuo virheiden syntymiseen vaikuttavina tekijöinä esille suuren työmääränsä sekä useita muita työntekoonsa olennaisesti vaikuttaneita seikkoja. Nämä seikat kertovat hänen mielestään kuormittuneisuudesta ja sen vaikutuksesta tarkkuuteen ja huolellisuuteen. Hän toteaa ottavansa tekemänsä virheet hyvin vakavasti ja kantavansa niistä vastuunsa.

A:n virheellinen menettely ei ole aiheuttanut asianosaisille oikeudenmenetyksiä. Menettely on kuitenkin ollut muun ohella omiaan vaarantamaan luottamusta tuomitsemistoiminnan asianmukaisuuteen. Katson riittäväksi toimenpiteeksi kiinnittää A:n huomiota aikaisemmin tuomitun vankeusrangaistuksen huomioon ottamista koskevan sääntelyn ja vapaudenmenetyksajan vähentämistä koskevan sääntelyn noudattamiseen.

5 OKV/77/31/2023

5.1 Rikostuomiossa huomioon otettava aineisto

ROL 11 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan rikosasian tuomiossa saadaan ottaa huomioon vain se oikeudenkäyntiaineisto, joka on esitetty pääkäsittelyssä. Pykälässä säädetään lisäksi eräistä poikkeuksista tähän pääsääntöön. Pykälän esitöiden ([HE 82/1995 vp](#), s. 125) mukaan kyseisen

momentin säännös turvaa pääkäsittelyn välittömyyden toteutumisen. Säännöksen avulla turvataan se, ettei synny epäselvyyttä siitä, mikä on se oikeudenkäyntiaineisto, johon tuomioistuin voi ratkaisunsa perustaa.

Hovioikeuden valvontailmoituksen mukaan vastaajia ei mahdollisesti ole kuultu kärjäoikeudessa, mutta tästä huolimatta A:n marraskuussa 2022 antamaan rikosasian tuomioon on kirjattu vastaajien kertomaksi seikkoja, jotka eivät ilmene myöskään heidän kärjäoikeudessa vedotuista esitutkintakertomuksistaan. Kärjäoikeus ei näin ollen ole hovioikeuden mukaan ottanut huomioon ROL 11 luvun 2 §:ssä tarkoitettua säännöstä, jonka mukaan tuomiossa saadaan ottaa huomioon vain se oikeudenkäyntiaineisto, joka on esitetty pääkäsittelyssä. Hovioikeus on oheistanut valvontailmoitukseensa kärjäoikeuden tuomiosta hovioikeudelle tehdyn syyttäjän valituksen, jossa on tarkemmin kerrottu oikeudenkäyntiaineistosta, jota väitetysti ei olisi esitetty pääkäsittelyssä.

Laamannin näkemyksen mukaan on ilmeistä, että tuomioon on kirjattu hovioikeuden valvontailmoituksesta ilmenevästi seikkoja, jotka eivät vastaa pääkäsittelyssä esitettyä.

A toteaa selvityksessään, että hänen menettelyssään on kyse ajatusvirheestä sen perusteella, mitä keskustelua istuntosalissa käytiin. Tämä johti A:n mukaan siihen, että hän kirjasi muistiinpanonsa väärin käsillä olevan tiedon osalta, ja että tämä näkyy lopulta virheellisenä kirjauksena tuomiossa. Hän toteaa, että asiassa on myös huomioitava hänen selvityksensä muissa kohdissa kerrotut seikat. Selvityksensä muissa kohdissa hän tuo muun ohella esille useita tapahtuma-aikana hänen työntekoonsa ilmoittamansa mukaan olennaisesti vaikuttaneita tekijöitä.

Minulla ei käytettävissäni olevan aineiston perusteella ole perusteita kyseenalaistaa A:n selvityksessään esittämää. Vaikka kyse A:n mukaan on hänen ajatusvirheensä seurauksena tehdystä virheellisestä kirjauksesta tuomiossa, on tehtyjen kirjausten valossa tuomiossa otettu huomioon oikeudenkäyntiaineistoa, johon ei pääkäsittelyssä ole vedottu. Tätä voidaan pitää varsin vakavana menettelyvirheenä. Minulla ei laillisuusvalvojana kuitenkaan ole mahdollisuuksia ryhtyä enemmälti arvioimaan tällaisten kirjausten mahdollista merkitystä ja vaikutusta tuomion sisältöön ja sen lopputulokseen.

Asiakirjoista ilmenee joka tapauksessa, että syyttäjät ja kaksi asian neljästä vastaajasta valittivat kärjäoikeuden tuomiosta hovioikeuteen, joten kärjäoikeuden tuomio ei jäänyt lainvoimaiseksi. Valitusten perusteina oli myös useita muita seikkoja kuin se, että kärjäoikeuden tuomiossa olisi otettu huomioon muuta kuin pääkäsittelyssä esitettyä oikeudenkäyntiaineistoa. Hovioikeus otti sittemmin vastaan saman henkilötodistelun kuin kärjäoikeus sekä muutakin todistelua. Hovioikeus muutti tietyiltä osin kärjäoikeuden tuomiota.

Hovioikeuden tuomion myötä A:n menettelyn virheellisyyden voidaan sinällään arvioida korjaantuneen. Hänen menettelynsä on nähdäkseen kuitenkin ollut omiaan varsin vakavasti vaarantamaan pääkäsitteilyn välittömyyden toteutumista ja luottamusta tuomitsemistoiminnan asianmukaisuuteen.

5.2 Rangaistuksesta tehty vapaudenmenetysajan vähennys

Rikoslain 6 luvun 11 §:n 1 momentin mukaan rikosentekijä, joka tuomitaan pituudeltaan määrättyyn, enintään kahdeksan kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistukseen, tuomitaan sen sijasta yhdyskuntapalveluun, jollei ehdottomien vankeusrangaistusten, valvontarangaistusten, aiempien yhdyskuntapalvelurangaistusten, rikollisen toiminnan jatkamisen tai muiden painavien syiden ole katsottava olevan esteenä yhdyskuntapalveluun tuomitsemiselle.

Saman luvun 13 §:n 1 momentin 1. virkkeen mukaan, jos määräaikainen vankeusrangaistus tuomitaan teosta, jonka johdosta rikoksen tehnyt on ollut vapautensa menettäneenä yhtäjaksoisesti vähintään yhden vuorokauden, tuomioistuimen on vähennettävä rangaistuksesta vapaudenmenetystä vastaava aika tai katsottava vapaudenmenetys rangaistuksen täydeksi suoritukseksi.

Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 37 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuimien määrää yhdyskuntapalvelua vähintään 14 ja enintään 240 tuntia. Lakitekstiin ei ole nimellisesti kirjattu muuntosuhdetta, jolla ehdoton vankeusrangaistus muunnetaan yhdyskuntapalveluksi (ks. esim. [HE 215/2014 vp](#), s. 73). Muuntosuhde on kuitenkin pääteltävissä viimeksi mainitusta säännöksestä, rikoslain 6 luvun 11 §:n 1 momentin säännöksestä sekä vankeusrangaistuksen pituutta määrittävistä rikoslain 2c luvun 2 §:stä (minimi 14 päivää) ja 3 §:stä (kuukauteen lasketaan 30 päivää). Muuntosuhde lasketaan näiden perusteella siten, että yksi päivä vankeutta muunnetaan yhdeksi tunniksi yhdyskuntapalvelua.

Muuntosuhde löytyy myös yhdyskuntapalvelun kokeilemisesta annetun lain (1105/1990) esitöistä (ks. [HE 62/1990 vp](#), s. 15). Tuolloin muuntosuhde ei kuitenkaan ollut täysin 1:1 jo sen vuoksi, että silloinen maksimituntimäärä 200 tuntia ei vastannut päivinä kahdeksaa kuukautta. Esitöihin sisältyvä taulukko oli tarkoitettu ohjeelliseksi, mutta se vakiintui nopeasti käytännössä sitovaksi. (ks. [HE 215/2014 vp](#), s. 73 ja *Tapani, Jussi ym, Rikosoikeus - rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano*. Alma Talent 2022, s. 194)

Käräjäoikeus on hovioikeuden valvontailmoituksen mukaan todennut edellä kohdassa 5.1 mainitussa rikosasiassa erään vastaajan olleen vapautensa menettäneenä kolmen päivää, mutta tästä huolimatta käräjäoikeus on vähentänyt vastaajalle tuomitusta yhdyskuntapalvelurangaistuksesta ainoastaan kaksi tuntia ottamatta huomioon rikoslain 6 luvun 13 §:ssä tarkoitettua

säännöstä. Laamanni toteaa lausunnossa käsityksensä, että A on soveltanut vapaudenmenetysajan osalta virheellisesti mainittua säännöstä siten kuin hovioikeuden valvontailmoituksesta ilmenee.

A itse ei ole selvityksessään ottanut tarkemmin kantaa menettelynsä. Hän on kuitenkin todennut, että asiassa on huomioitava hänen selvityksensä muissa kohdissa kerrotut seikat. Näissä hän tuo muun ohella esille useita tapahtuma-aikana hänen työntekoonsa olennaisesti vaikuttaneita tekijöitä.

Edellä esitettyjen yleisten näkökohtien valossa voin yhtyä hovioikeuden ja laamannin käsitykseen, että A on menetellyt virheellisesti vähentäessään kolmen päivän vapaudenmenetysajan perusteella vastaajalle tuomitusta yhdyskuntapalvelurangaistuksesta vain kaksi tuntia kolmen tunnin sijasta.

Käräjäoikeuden tuomiosta valitettiin hovioikeuteen, joka päätöksellään luki mainitulle vastaajalle käräjäoikeuden syyksilukemien rikosten lisäksi erään muun rikoksen. Hovioikeus totesi kuitenkin, että vastaajalle tuomitavan rangaistuksen korottamiseen ei käräjäoikeuden tuomion muuttamisesta huolimatta ollut aihetta. Hovioikeus otti sen sijaan kohtuullistavana huomioon käräjäoikeuden aiemmin tuomitseman vankeusrangaistuksen, jonka sijasta oli tuomittu yhdyskuntapalvelua. Hovioikeus vähensi vastaajalle näin tuomitsemastaan yhdyskuntapalvelurangaistuksesta kolme tuntia, eli kolmen päivän vapaudenmenetystä vastaavan ajan. A:n virheellisestä menettelystä ei näin ollen ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia.

Asiaa kokonaisuutena arvioiden katson riittäväksi toimenpiteeksi kiinnittää A:n huomiota vapaudenmenetysajan vähentämistä koskevan sääntelyn noudattamiseen.

6 Johtopäätökset ja toimenpiteet

Olen tässä päätöksessäni arvioinut useaa Rovaniemen hovioikeuden ilmoittamaa Kainuun käräjäoikeuden käräjätuomari A:n epäiltyä virheellistä menettelyä lainkäyttötoiminnassa. Kyse on luonteeltaan varsin erilaisista, mutta lukuisista sekä riita- että rikosasioiden käsittelyn virheistä tai laiminlyönneistä. Virheiden ja laiminlyöntien sekä niistä jäljempänä esitettävien laillisuusvalvonnallisten toimenpiteideni lukumäärä ja vakavuus ovat poikkeuksellisia.

Käräjäoikeuden laamannin näkemyksen mukaan hovioikeuden valvontailmoitusten tarkoittamat virheet eivät ole johtuneet esimerkiksi A:n kokemattomuudesta tai osaamattomuudesta, vaan huolimattomuudesta. Saamani selvityksen perusteella voin monelta osin yhtyä laamannin näkemykseen. Tapahtuneita virheitä voi yleisesti luonnehtia sellaisiksi, joita voi tapahtua epähuomiossa suuren työpaineen alla. A itse on kertonut kokemastaan suuresta työmäärästä sekä

muiden tekijöiden aiheuttamasta kuormittuneisuudesta ja niiden vaikutuksesta tarkkuuteen ja huolellisuuteen. Tässä asiassa käytettävissä olevien tietojen perusteella en voi kuitenkaan enemmälti ottaa kantaa näihin A:n esittämiin seikkoihin. Selvänä kuitenkin pidän sitä, ettei kyse ole ollut tahallisesta menettelystä.

Vaikka kyse saadun selvityksen perusteella on A:n huolimattomuudesta lainkäyttötoiminnassa, tähdennän edellä tässä päätöksessä selostettujen säännösten ohella, että tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen. Pykälää koskevissa lain esitöissä ([HE 7/2016 vp](#), s. 83-84) tuodaan esille, että valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä, mutta on pidetty tarpeellisena, että tuomioistuinaissa vielä erikseen säädetään tuomarin työtä koskevasta huolellisuus- ja joutisuusvaatimuksesta. Esitöissä todetaan, että tuomarilla tunnollisuus- ja huolellisuusvaatimus on korostettu. Tuomioistuimen ratkaisut koskevat ihmisille ja yhteisöille tärkeitä asioita eikä tuomioistuimen menettelyssä tai tuomiossa olevia virheitä voida korjata samoin kuin hallintotoiminnassa. Luottamus oikeuslaitokseen edellyttää, että tuomareiden toiminta on kaikilta osin ammattimaista ja luotettavaa.

Valtion virkamieslain 3 a §:n mukaan kyseistä lakia sovelletaan tuomarin virkaan ja tuomariin, jollei laissa toisin säädetä. Tuomarit ovat näin ollen virkamieslainsäädännön näkökulmasta virkamiehiä ja heidän virkasuhteeseensa sovelletaan lähtökohtaisesti virkamieslain säännöksiä. Yksittäisellä tuomarilla on kuitenkin erityinen virkamiesoikeudellinen asema ja siitä johtuu muun muassa, etteivät virkamieslain säännökset virkasuhteen irtisanomisesta ja purkamisesta taikka lomauttamisesta koske häntä. Toisaalta tuomari on esimerkiksi velvollinen ylläpitämään ja kehittämään laintuntemustaan, oikeudellista osaamistaan ja ammattitaitoaan (tuomioistuinlain 9 luvun 4 §:n 1 momentti).

Huomion arvoista myös on, että tuomiovaltaa käyttää riippumattomat tuomioistuimet (perustuslain 3 §:n 3 momentti) ja yksittäinen tuomari käyttää tuomiovaltaa itsenäisesti ja tässä toiminnassaan häntä sitoo vain laki (tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 1 momentti). Yksittäisellä tuomarilla on näin ollen riippumaton asema hänen toimiessa tuomioistuimen jäsenenä. Tähän kuuluu muun muassa se, että päällikköasemassa oleva tuomari, kuten käräjäoikeuden laamanni, ei saa vaikuttaa johtamansa tuomioistuimen tuomareilla käsiteltävä olevien yksittäisten lainkäyttöasioiden ratkaisuihin, vaikka hän toimiikin viraston päällikkönä. Itsenäisen tuomarin ratkaisuihin voidaankin lähtökohtaisesti puuttua vain lainkäytön omien laadunvarmistusmenettelyjen eli muutoksenhakujärjestelmän kautta. Esimerkiksi oikeuskansleri ei ole säännönmukaiseen muutoksenhakutuomioistuimeen nähden vaihtoehtoinen tai sitä täydentävä muutoksenhakuviranomainen.

Toisaalta huomion arvoista on, että tuomioistuinlain 8 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan päällikötuomari huolehtii tuomioistuimen toimintakyvystä ja sen kehittämisestä; hän asettaa tuomioistuimen tulostavoitteet ja huolehtii niiden toteutumisesta; ja hänen tulee valvoa oikeusperiaatteiden soveltamisen ja lain tulkinnan yhdenmukaisuutta tuomioistuimen ratkaisussa. Ylimmässä laillisuusvalvonnassa on pidetty selvänä, että esimerkiksi tuomarin työn teknistä virheettömyyttä ja perustelujen tasokkuutta voidaan tuomioistuimen sisällä arvioida puuttumatta harkintavallan rajoissa annetun ratkaisun lopputuloksen oikeellisuuteen sellaisella tavalla, jonka voitaisiin katsoa loukkaavan tuomarin itsenäisyyttä ja riippumattomuutta lainkäyttäjänä (ks. oikeusasiamiehen ratkaisu 27.4.2023, [EOAK/6159/2022](#)).

A on menettelynsä puolustukseksi tuonut esille muun ohella myös käräjäoikeuden huonon työilmapiirin sekä tehtäviin perehdytyksen ja työnohjauksen puutteen. Käräjäoikeuden laamanni on todennut, ettei hän jaa esimerkiksi A:n käsitystä työilmapiirin huonoudesta, joskin kehitettävää siinä laamannin mukaan eräin osin on.

Minulla ei kuitenkaan ole mahdollisuuksia ryhtyä yksityiskohtaisesti arvioimaan A:n kertoman mukaan hänen työtekoonsa vaikuttaneiden yleisten seikkojen merkitystä tapahtuneisiin virheisiin ja laiminlyönteihin. En näin ollen myöskään ryhdy enemmälti selvittämään ja arvioimaan käräjäoikeuden sisällä asiasta mahdollisesti käytyä keskustelua. Asiassa ei ole näiltä osin ilmennyt mitään sellaista, johon minulla ylimpänä laillisuusvalvojana olisi perusteita puuttua. Tuon kuitenkin esiin, että tuomari itse ja yksin kantaa vastuun lainkäyttötoiminnassaan tekemisistään ratkaisusta.

A on tehnyt käsittelemisissään asioissa sellaisia menettelyvirheitä, jotka oikeuskanslerin ratkaisukäytännössä ovat vakiintuneesti johtaneet tuomarille annettavaan huomautukseen. Esimerkiksi määräaikaiselle vankeusrangaistukselle laissa säädettyä vähimmäisaikaa lyhyemmän rangaistuksen tuomitseminen, ehdollisen vankeusrangaistuksen koeajan määrääminen päätty-mään ennen tuomion antamista ja asian käsitteleminen lainvastaisessa kokoonpanossa ovat tällaisia tavanomaisesti valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaiseen huomautukseen johtavia virheitä. A:n menettelyvirheet ovat monilta osin kohdistuneet tuomiovallan ydinalueelle ja hänen menettelynsä on monilta osin ollut omiaan varsin vakavasti vaarantamaan luottamusta tuomitsemistoiminnan asianmukaisuuteen.

A:n menettely ei käytettävissäni olevan selvityksen perusteella ole kuitenkaan aiheuttanut vastaajille haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia. Muun muassa tästä syystä ja vakiintuneen ratkaisukäytäntöni perusteella aihetta esitutkinna toimittamiselle tässä asiassa ei ole.

A näyttää eräissä tapauksissa pyrkineen nimenomaisesti ottamaan huomioon oikeudenkäynnin osapuolten edut. Selvää kuitenkin on, että tuomarin on meneteltävä säännösten edellyttämällä tavalla, ja A:n menettely on myös viimeksi mainituissa tapauksissa ollut omiaan vaarantamaan

luottamusta tuomitsemistoiminnan asianmukaisuuteen. Tuomari ei ole osapuolten, vaan oikeusjärjestyksen palveluksessa.

Edellä esitetyn perusteella olen päättänyt seuraaviin laillisuusvalvonnallisiin toimenpiteisiin:

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla A:lle huomautuksen hänen edellä kohdassa 1.3, kohdassa 2, kohdassa 3 ja kohdassa 5.1 kerrotusta menettelystään.

Kiinnitän myös edellä kohdassa 4 esittämälläni tavoin A:n huomiota aikaisemmin tuomitun vankeusrangaistuksen huomioon ottamista koskevan sääntelyn sekä kohdissa 4 ja 5.2 esitetyn tavoin vapaudenmenetyksajan vähentämistä koskevan sääntelyn noudattamiseen.

Saatan lisäksi A:n tietoon edellä kohdassa 1.1 esittämäni näkemykset rikosasian asianmukaisen valmistelun ja yhtäjaksoisen pääkäsittelyn tärkeydestä.

Saatan vielä A:n tietoon edellä kohdassa 1.2 esittämäni näkemyksen, että hänen käsiteltävänä olleen riita-asian olisi sen laadusta ja laajuudesta riippumatta tullut käsittelemään tapahtunutta joutuisammin.

Lähetän päätökseni tiedoksi Kainuun käräjäoikeuden laamannille ja Rovaniemen hovioikeudelle.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Esittelijäneuvos

Markus Löfman